

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ - ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
ПОСЛЕДИПЛОМСКИ СТУДИЈЕ
НМШ, Трг краља Александра, бр. 11, Ниша 11000, тел 11 факс 121

ПРИМЉЕНО: 08. 11. 2014

Орг. јед.	Број	Страна	Вредност
06/18	161	0	0

Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета у Нишу бр. 04-1887 од 26.06.2014. године, одређени смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Ивана Ђекића под називом „Утицај светске економске кризе на стање и перспективу привреде Србије“, о чему подносим следећи

РЕФЕРАТ

Докторска дисертација кандидата мр Ивана Ђекића под називом „Утицај светске економске кризе на стање и перспективу привреде Србије“ презентована је на 365 страна текста и, поред Увода и Закључка, има шест глава:

- I Глобализација и светска економска криза (5-60 стр.)
- II Транзициони процеси и последице (теоријски увид) стр. 60-119;
- III Привредни развоја Србије пре и после 2000. године (119-161.)
- IV Транзиција у Србији (161-213.)
- V Утицај глобалне кризе на привреду Србије (213-256.)
- VI Пuteви изласка Србије из кризе (256-338.)

I

У уводном делу кандидат указује на висок степен повезаности више економских феномена: циклична кретања привреде и кризе као њихов пратилац; глобализација као феномен новијег датума и процес који још увек траје; транзиција, као економски феномен, кроз који су прошле готово све земље, раније или касније а у Србији има продужено дејство, и најзад, повезаност свих ових феномена који на мале и недовољно развијене земље, каква је Србија, имају углавном негативно дејство.

Прва глава се састоји из две целине: Трендови развоја светске економије и Глобална криза и слабљење светске економије, и обе целине су подељене на више делова. У првој целини ове главе кандидат објашњава теоријску и практичну суштину процеса глобализације, наводећи при томе да је „глобализација својеврсни мегатренд који обликује токове данашњице“. Средиште глобализације јесте њен економски аспект а њега покрећу најмоћније земље света, потчињујући на тај начин све остале новим правилима игре. Кандидат у овом делу прве главе указује на мултидимензионалност феномена глобализације. У овом делу се анализирају фазе глобализације као и фактори који утичу на интензитет процеса глобализације, а посебно на институционалне основе глобализације.

Повезано са глобализацијом, у првој глави дисертације се анализира и транзиција као економска нужност. Кандидат са правом раздваја анализу транзиције у развијеним тржишним привредама и привредама које су окарактерисане као постсоцијалистичке.

Разлике у транзицији код једних и других није само у постојећем институционалном амбијенту већ пре свега у нивоу привредне развијености.

Други део прве главе („Глобална криза и слабљење светске економије“) кандидат почиње анализом типова криза у економији. У економској теорији се питање кризе није третирао директно већ кроз проблем привредних циклуса. Са ширењем тржишта, јачањем финансијског тржишта и саме кризе почињу да добијају на интензитету и кандидат у овом делу анализира различите врсте финансијских криза и њихов утицај на тзв. велике економске кризе. Кандидат посвећује значајан простор анализи Велике економске кризе (1929-1933) и теоријским и практичним наравученијима који су из ње произашле. У наставку ове главе кандидат анализира још неколико мањих криза (1965-1967, Азијску кризу 1997-1998), да би овај део прве главе завршио анализом актуелне, светске економске кризе 2008., која у неким деловима света још увек траје. Кандидат анализира узроке најновије кризе 2008. године, наводећи да су они битно другачији од претходне, прошлога века 1929-1933. Колико год да је ова криза изненадила чак и најмоћније земље света, она је ипак дочекана са већим арсеналом за борбу против кризе и излазак из исте.

Друга глава докторске дисертације подељена је у пет неједнаких целина, од којих је четврта целина најдужа и подељена је на четири дела.

Први део друге главе („Економска суштина процеса транзиције“) посвећена је различитим теоријским погледима процес транзиције код различитих аутора и у различитим земљама. Кандидат у овом делу даје упоредну анализу транзиције у социјалистичким и у капиталистичким привредама. Покушава се дати одговор на питање да ли транзиција води ка ефикаснијој привреди или не. Констатује се од стране кандидата да је завршетак транзиције само један услов, али не и довољан, за ефикасније привређивање у некој држави.

У другом делу друге главе („Циљеви транзиције“) анализирају се општи и посебни циљеви транзиције. Поред општих циљева (успостављања тржишта и ефикасније привреде) разматрају се и појединачни циљеви, међу којима су најважнији: промена својинских односа, улога државе, измештање социјалне функције из предузећа, регионални развој, итд. Кандидат у овом делу анализира и три модела тржишне привреде: социјални модел, модел орјентисан према потрошачу и административно вођену привреду.

Трећи део ове главе („Приступи транзицији“) посвећен је различитим приступима (у основи два): поступни (градуализам) приступ и шок терапија.

Четврти део друге главе („Програм транзиције и његови основни елементи“) је најкомплекснији и најобимнији у анализи процеса транзиције. Кандидат са правом почиње са анализом приватизације као једним од кључних елемената транзиционог процеса. Приватизација се третира, такође, као једна од кључних елемената промена привредне структуре, како власнички тако и секторски. Она (приватизација) поспешује:

- реструктурирање и повећање ефикасности;
- омогућује функционисање интегралног тржишта;
- повећава инвестиције;
- омогућава смањење незапослености;
- растерећује државу финансијских губитака;
- отвара разне, шире могућности развоја.

Наравно, ово напред наведено су само шансе. Зато кандидат у наставку анализира резултате приватизације, посебно у постсоцијалистичким земљама. У овом делу су анализирани и друге промене везане за процес приватизације и транзиције у целини: либерализација економских токова, стабилизација тржишта и цена, институционалне реформе итд.

Пети део ове главе („Резултати и критеријуми успешне транзиције“) наслања се на анализу транзиције у двадесетак земаља, поредећи различита искуства и резултате транзиције у тим земљама.

Трећа глава дисертације практично представља постављање темеља за укупну анализу последица процеса транзиције и глобализације у Србији. Ова глава је подељена на три дела а сваки од њих на неколико, укупно тринаест целина.

Први део треће главе („Привредносистемске промене и привредна кретања у Србији у периоду од 1945. до 1990. године“) садржи два дела: динамика и квалитет привредног раста; и, промене у привредној структури. У оба дела се разложно, анализира и са доста података представља релативно дуг и успешан период развоја привреде Србије, период у коме је Србија била у саставу Југославије. Кандидат констатује да су релативно високе стопе раста у скоро три деценије развоја условиле брзе и замашне промене у привредној структури, те изазвале драматичне промене у структури запошљавања а касније и у структури становништва.

Други део треће главе („Привредни токови у Србији у последњој деценији двадесетог века“) подељен је у шест сегмента. То је период после распада Југославије, деценија под санкцијама, ратном окружењу и фазним међународним притисцима, који се завршава бомбардовањем Србије 1999. год. Привредни раст у овој деценији бележи драматичан пад, од -7,7% у 1990. до чак -29,9% у 1993. години. Такав пад друштвеног производа обележио је и деформације у привредној структури (пад индустрије и грађевинарства) и раст удела пољопривреде у структури друштвеног производа. Такав след догађаја континуелно утиче на пад запослености (око 700 хиљада за 10 година). Последица великог привредног колапса и стално високе потрошње је бујање хиперинфлације, која почетком 90-их година премашује планетарне рекорде.

Трећи део ове главе („Привредна кретања на почетку 21. века“) посвећена је економској стварности Србије у првој деценији овог века. Промене које су уследиле 2000. године довеле су до појаве благих позитивних трендова у привреди Србије и тада се појавила нада да ће се брзо изаћи из, до тада, великих проблема. Овоме је посебно допринела и чињеница да је дошло до значајнијег пораста страних директних инвестиција и донација до поромена односа у целини према Србији. Позитивне стопе раста и почетак већег инвестирања у привреду Србије били су, међутим, преоптерећени великим дефицитом платног биланса, великом фискалном неравнотежом и стално присутним пљачкашким односом у приватизацији. Практично, спора, неадекватна и криминална приватизација утицала је на раст незапослености која се стално креће на нивоу близу 20% па и преко тога. Кандидат завршава анализу у овом делу констатацијом да су сва ова негативна кретања имала погубне последице по социјално стање грађана, животни стандард је битно опао у свим годинама за нама.

Четврта глава је у целини посвећена проблемима транзиције у Србији и подељена је на три дела а само други део у себи садржи шест посебних целина са више сегмената.

Први део четврте главе („Транзициони оквир у Србији“) посвећен је транзиционим активностима и привредно-системским променама које су те активности произвеле.

Србија је, као земља закаснеле транзиције, имала шансу да избегне негативне последице транзиције, користећи искуства земаља које су ту транзицију прошле. Уместо тога, долазило је до сталних промена транзиционог оквира али те промене нису допринеле до се постигну бољи резултати.

У другом делу четврте главе („Транзициони процеси у Србији“) конкретно се разматрају резултати транзиције. Полази се од приватизације и наводе модели приватизације. Почело се продајом интерних деоница запосленим лицима а настављено је издавањем интерних деоница предузећа ради повећања капитала предузећа, што је био доминантан метод до 1997. године. Те године је донет Закон о својинској трансформацији који је важио четири године, до 2001. године, када је донет нови закон по коме се успоставља нови модел, приватизација се заснива на продаји капитала и преносу капитала без накнаде. У наставку ово дела презентирани су конкретни резултати приватизације са конкретним статистичким подацима. Анализом узрока лоших резултат приватизације кандидат као основне узроке наводи: лош модел приватизације; честе помене закона и модела; недостатак пратећих институција система (слаба правна држава); социјалне тензије, недостатак капитала у земљи, итд.

У овом делу четврте главе кандидат анализира и пратеће промене повезане да приватизацијом а значајне за процес транзиције: реформу финансијског система, реформу тржишта капитала, реформе у банкарском систему, реформу фискалног система, реформе система цена и спољноекономских односа. Посебно је значај део о реформи банкарског система коме кандидат посвећује посебну пажњу са напоменом да незаузима критички став према истом, већ остаје на приказу стања пре и после тога. То је делимично надограђено у критичкој анализи у последњем сегменту овог дела, где кандидат анализира недостатке институционалног система.

Четврти део четврте главе („Оцена укупних транзиционих процеса у Србији“) надомешта поменути мањак критичке анализе у претходном делу, па кандидат у овом делу са правом почиње од критике улоге државе у процесу транзиције. Ефекти приватизације су оцењени као погубни по привреду Србије, а посебно у делу одлагања приватизације код великог броја предузећа. Исто се односи и на процес либерализације тржишта и цена. Тај процес се у целини оцењује позитивно али се брзина у том процесу и честе промене ритма оцењују негативно.

Пета глава докторске дисертације посвећена је директном утицају глобалне кризе на привреду Србије и састоји се из четири дела и једанаест подцелина у тим деловима.

У првом делу исте главе („Светска економска криза и канали трансмисије“) кандидат представља начин на који се криза од места настанка (САД) ширила и преливала по свету. Што се тиче земаља Балкана и Србије, кандидат анализира два канала преношења кризе: први канал је смањивање кредита и поскупљење задуживања; други канал преношења кризе је смањење обима међународне трговине, као последица пада глобалне тражње.

Други део исте главе („Утицај светске економске кризе на стабилност привреде Србије“) недвосмислено показује, кроз велики број података, графика и сл., утицај светске кризе на привреду Србије која је тек почела да се опоравља од дугогодишње рецесије које је већ описана. Светска криза доноси у Србији низ негативних ефеката а посебно: пад страних директних инвестиција, пад агрегатне тражње, смањење спољнотрговинске размене Србије, смањење активности банака у региону и у Србији, и низ других негативних ефеката кандидат анализира у овом делу докторске дисертације.

Врло је занимљив трећи део исте главе дисертације („Прави разлози успоравања домаће привреде у условима светске економске кризе“) у коме кандидат наводи специфичне, рекли би смо неекономске разлоге успоравања привредних активности у привреди Србије. Као те посебне, специфичне разлоге кандидат анализира два важна поља која су погодовала заоштравању кризе у Србији. То су друштвена криза у Србији, као облик заоштравања великог броја друштвених противуречности, што је онемогућило адаптацију на нове услове. Други важан унутрашњи разлог продубљавања кризе је погрешан концепт развоја Србије у периоду 2001-2008. године.

Четврти део пете главе дисертације („Спремност Србије да се суочи са кризом“) кандидат почиње анализом индикатора рањивости привреде Србије, наводећи и анализирајући 18 индикатора рањивости привреде Србије (од транзиционог дефицита до индекса економских слобода). Овде се анализира и квалитет државног управљања као фактор одговора на кризу, програм мера Владе и Народне банке Србије и на крају оцена мера економске политике. Готово све ове мере, по оцени кандидата, не могу добити прелазну оцену у целини осим у сегментима, који нису били довољни.

Шеста глава („Путеви изласка Србије из кризе“) представља природни наставак претходних глава и завршетак докторске дисертације. Ова глава је подељена на три дела а посебно је значајан други део који у себи садржи 24 сегмената.

У првом делу шесте главе („Управљање кризом“) кандидат наводи све проблеме који су настали као последица тога што је држава "испустила" узде привредних токова и дозволила да негативни трендови надвладају позитивне.

Други део шесте главе („Приоритети привредног развоја“) полази од стања привреде Србије и на основу тога се наводе следећи приоритети привредног развоја:

- укључивање привреде у интеграционе и развојне процесе у ЕУ;
- повећање производње и БДП по становнику;
- продуктивно запошљавање становништва;
- увећање обима и ефикасности инвестиција;
- унапређење извозних способности и повећање извоза;
- структурне промене у привреди;
- успостављање унутрашње и спољне стабилности;
- повећање стандарда становника.

Кандидат иза тога анализира изазове уласка Србије у Европску унију и све елементе који су неопходни да би се тај процес позитивно завршио. У оквиру шесте главе детаљно су анализирани приоритети привредног развоја Србије као и услови за њихову реализацију.

II

Кандидат мр Иван Ђекић је у својој докторској дисертацији „Утицај светске економске кризе на стање и перспективу привреде Србије“ остварио постављени циљ приликом пријаве докторске дисертације. Кандидат је показао широко теоријско знање у делу економске теорије и економске филозофије као и завидан ниво познавања методологије научног истраживања.

Користећи обимну статистичку грађу (36 табела), те визуелно представљање одређених кретања (15 графика, 2 фигуре), кандидат је показао прави смисао за укрштање теоријских ставова и практичних потврда истих.

Ако бисмо хтели да нађемо неку примедбу докторској дисертацији она се састоји у чињеници да се неки ставови понављају на више места. То није умањило квалитет докторске дисертације јер су ти ставови изношени у различитим контекстима.

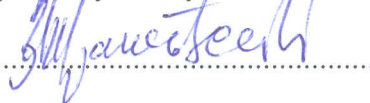
Посебни допринос докторске дисертације кандидата мр Ивана Ђекића је у томе што је на зналачки начин у дисертацији, и са одговарајућом мером, уклопљен утицај различитих феномена (глобализације, транзиције, кризе) на привредна кретања у свету и у Србији посебно.

Имајући у виду напред изнету анализу докторске дисертације и одређене ставове, Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације исту позитивно оцењује и предлаже Наставно-научном већу Економског факултета у Нишу да прихвати реферат о позитивној оцени докторске дисертације мр Ивана Ђекића под називом „Утицај светске економске кризе на стање и перспективу привреде Србије" и одобри њену јавну одбрану.

У Нишу, септембра 2014.

Чланови Комисије

1. Др Зоран Аранђеловић
редовни професор Економског
факултета у Нишу

.....

2. Др Мирослав Ђорђевић
редовни професор Економског
факултета у Крагујевцу

.....

3. Др Горица Бошковић
редовни професор Економског
факултета у Нишу

.....
